

Referat: Tema-aften om miljøtilstanden i Ringkøbing Fjord og indsatser i oplandet den 19. juni 2019

Sted: Holmsland Idræts- og Kulturcenter, Kloster, Ringkøbing

Dagsorden:

1. Lokalt baseret vandforvaltning – v/ Chefkonsulent Flemming Gertz, SEGES
2. Præsentation af miljøtilstanden – v/ Chefkonsulent Flemming Gertz, SEGES
3. Fugle og tilstand – v/ Seniorforsker Preben Clausen, Aarhus Universitet
4. Fisk og tilstand – v/ Arne Mogensen, formand for Ringkøbing og Stadil Fjorde's Fritidsfiskerforening
5. Slusepraksis
6. Diskussion om fjordens tilstand – input fra salen
7. Miljøtiltag i oplandet – v/ Chefforsker Charlotte Kjærgaard, SEGES
8. Paneldebat
9. Evaluering

Punkt 1.

Flemming Gertz fortæller, at dette møde er arrangeret for dels at fortælle om hvad 30 års overvågningsdata kan sige om miljøtilstanden og dels at få lokale input og observationer inkluderet i den samlede rapport om fjorden. Rapporten afspejler således bedst muligt et dybere helhedsbillede af fjorden end det vi kan stykke sammen udelukkende ud fra rå overvågningsdata. I forbindelse med EU-projektet Water Co-Governance (WaterCoG) arbejdes der på at få mere lokalt forankrede vandområdeplaner. Visionen er, at der i den fremtidige forvaltningsproces skal være et bedre samspil mellem de direktiver og planer som udstikkes fra oven og de lokale forhold. Vandområdeplanerne er en implementering af EU's Vandrammedirektiv, men i Danmark har vi glemt, at der i direktivet står, at der om muligt skal ske en involvering af borgere og interessenter i vandplanlægningen. Borgernes viden om fjorden og deres input skal bruges til at finde de bedste løsninger. Projektet anvender Ringkøbing Fjord med henblik på at demonstrere mulige veje til lokale løsninger, som inspiration for beslutningstagere.

Punkt 2.

Konklusioner fra præsentationen af miljøbeskrivelsen:

- Nitratindholdet i Skjern Å har været faldende over de sidste 33 år.
- Miljøtilstanden er meget styret af fjordens saltindhold, da muslinger, som kan filtrere hele fjordens vandvolumen flere gange dagligt, har behov for et bestemt saltindhold for at trives.
- Bundfaunaen er af Miljøstyrelsen angivet som værende i høj økologisk tilstand.
- Indholdet af plankton målt som klorofyl-a er som gennemsnit over de sidste 6 år i god økologisk tilstand.
- Ålegræsbestanden og bestanden af andre havgræsser dækker større områder af fjorden, og når ud på dybere vand, men når endnu ikke den målsatte dybde på 2,2 m som gennemsnit for alle målinger.
- Sommersigtedybden har de seneste år været gennemsnitlig 2,2 m.

Kommentarer fra deltagere til præsentation af miljøbeskrivelsen:

En landbrugspolitisk medarbejder spørger om havgræsser er interkalibreret og om miljømålet bliver ændret. Heraf er svaret, at dette er styrelsen ved at opklare.

Der kommenteres fra en deltager, at data for sigtdybden er påvirket af indkøb af en ny båd. Det daværende Amts indkøb af en ny båd i 2002 gjorde, at man kunne sejle ud i dårligere vejr og at der nu kunne tages målinger på mere blæsende dage. Blæst har stor betydning for sigtbarheden fordi fjorden er lavvandet og sedimentet derfor opblandes i vandsøjlen. En vigtig deling af viden, da dette har stor betydning for en korrekt tolkning af data.

En landmand spørger om udgravningen af mudder fra Skjern Å og hvilken betydning det har haft for tilstanden i fjorden mht. kvælstof sigtdybde og fosfor i slutningen af 90'erne. Der svares, at restaureringsarbejdet af Skjern Å kun har haft en meget begrænset påvirkning på kvælstofkoncentrationen i fjorden, da en ændring i en så lille del af det store opland som kvælstoffet stammer fra, er af minimal betydning. Dog har der helt sikkert været en øget transport af organisk materiale og sediment og heraf også en øget transport af fosfor som følge af gravearbejdet i åen.

Punkt 3.

Konklusioner fra præsentationen af fugle og tilstanden:

- Vegetationen er kommet tilbage i betydeligt omfang på lavere grund
- Men planterne mangler stadig på større dele af Havrvig grund.
- Der er på visse lokaliteter observation af planter med epifytter (algebelægning på planterne, som er glade for kvælstof og fosfor).
- De fugle der lever af bundplanterne, kommer stille og roligt tilbage.
- Ingen tvivl om, at vi ender med at vurdere "Høj tilstand" for fjorden som helhed samt som levested for herbivore vandfugle.

Kommentarer fra deltagere til præsentation af fugle og tilstanden:

Et spørgsmål lyder om mårhunde kan være en faktor til færre fugle. Hertil svares, at det måske kan være en faktor, men at havørnene også kan fortære en del fugle.

Der spørges om hvilken betydning vådområder har for den her udvikling. Svaret er, at vådområder er rigtig godt for nogle fuglearter. Dertil vil en deltager gerne vide om man har undersøgt om vådområder har haft en positiv effekt på flere fugle, da der opleves, at der kommer flere fugle inde i landet. Svaret lyder, at hvis der er masser af føde giver det flere fugle der stopper op på deres stræk.

Et andet spørgsmål fra salen er om fuglene også spiser epifytter. Der svares, at fuglene også spiser epifytter og er ikke noget problem for fuglene. Problemet er, at epifytterne begrænser plantevækst, hvor en varm og stille sommer kan få planter til at kollapse ved kraftig vækst af epifytter.

Punkt 4.

Konklusioner fra præsentationen af fisk og tilstanden:

- Oplever problemer med søsalat i stigende grad, og problemet er så stort at det er svært at sejle ud.
- Fangsten af flere vigtige fisk er faldet fra 2005-2019, heraf blandet andet helten og skrubber.

Kommentarer fra deltagere til præsentation af fisk og tilstanden:

En anden fisker italesætter også problemet med søsalat og gør det svært at sejle ud og sætte garn, især i 2018 og bakker op om konklusionen at tendens for fiskebestanden er for nedadgående. Desuden fanges der færre skrubber og der menes at de burde fredes i vintermånederne, hvilket først kan ske når hele erhvervet er enige.

En deltager spørger om der er et mål for hvor mange fisk der skal være og om det kan være at der har været overfiskeri i nogle år som kunne påvirke årene efter. Hertil er svaret (Flemming Gertz) at fjordens tilstand ikke bliver bedømt på antal fisk og sammensætning af bestanden. Hvis fjorden var overgangsvand, ville fisk derimod være en parameter.

At søsalat skulle være et stigende problem i fjorden kan ikke genkendes af Preben Clausen fra AU, som ikke har kunnet observere søsalat på sine transekter. Dette er uforståeligt for flere fiskere, som mener at vandet nogle gange er som en mark at sejle igennem på grund af de store mængder søsalat. En paddle forklarer, at når han padler ud på fjorden observerer han ingen søsalat på det lave vand, mens der på det dybe vand er langt mere søsalat på grund af manglende konkurrence fra andre græsser. Desuden kommenterer han også præsentationen med, at man skal passe på at lave konklusioner på baggrund af kommercielle fangster, da man kommercielt ikke fisker "objektivt" og f.eks. antal dage og antal net/garn der bliver sat, er vigtig viden.

Punkt 5.

Konklusioner fra præsentationen af slusepraksis:

Slusen i Hvide Sande bestemmer rammerne for vandstand og saltholdighed i fjorden. Vandstanden i fjorden holdes i intervallet +0,0 - +0,25m DVR90 og der tilstræbes at holde en saltholdighed på over 6 promille hele året og over 12 promille om sommeren. Om foråret lukkes der vand ind i fjorden for at sikre at saltholdigheden er mellem 12-14 promille over sommerperioden. Om vinteren holdes vandstanden i den nedre del af intervallet samt om sommeren når saliniteten er nået over 12 promille.

Kommentarer fra deltagere til præsentation af slusepraksis:

En deltager kommenterer, at saltholdigheden er for lav i år, hvilket giver undren. En kommentar fra sluseudvalget er, at saltholdigheden langsomt skal op i fjorden og desuden er fangster på sild og helt gået op fra 2017-2018, hvilket er positivt.

En landbrugspolitisk medarbejder vil gerne vide om der er sammenhæng mellem salinitet og ålegræs og om vi har viden om dette. Svaret er, at vandplanter tilpasser sig, og at ålegræs godt kan håndtere mange forskellige saltkoncentrationer. Ålegræs formere sig langsomt ved primært at lave udløbere mens at andre havgræsser er bedre til at også at brede sig med frø og har derved nemmere ved at formere sig.

Punkt 6.

Konklusioner på den afslutningsvise diskussion af miljøtilstanden i fjorden:

Kommentarer fra fiskere er, at der er alt for mange bramgæs og for 10-15 år siden var det grågæs der dominerede, mens at det nu er skiftet til bramgæs. Dette leder til en administrativ diskussion om hvordan man regulerer bramgåsen. Desuden svarer en deltager, at bramgæs er ligegyldige i forhold til fjordens tilstand.

En deltager mener, at der skal være en regulering af skarven og foreslår at æggene kan olieres. Desuden menes der også at sæler også skal reguleres, hvilket ikke er tilladt. Problemet er ikke så stort som i Karup Å, da sælerne ikke kan komme forbi slusen, men mange sæler spiser ved selve slusen. En anden kommenterer, at der ikke ordentligt er undersøgt hvor mange sæler der spiser ved slusen.

Et spørgsmål lyder på hvad konkurrenceparametrene mellem planter og muslinger er, hvortil svaret er at konkurrencen nok ikke er noget problem da de lever på forskellige dybder. Muslinger optager desuden heller ikke plads fra ålegræsset.

En landbrugspolitisk medarbejder vil gerne vide om der er et max græsningstryk på vandplanterne fra fugle. Svar fra Preben Clausen: hvis mængden af græs bliver for lille og står for spredt, flyver fuglene videre.

En deltager udtrykker sig bekymring at mængden af epifytter er stigende, og mener at der skal gøres noget snart for at stoppe udviklingen. Knopsvarene søger mod land for at spise, og det gør de kun, fordi der ikke er mere mad ude i fjorden. Hvis vandstanden blev lavere, kunne der være mere føde at søge for fuglene. Man får ikke en naturlig variation med stram styring af slusen.

En landmand kommenterer, at det ikke kun er landbruget som ønsker en lavere vandstand for at undgå oversvømmelse af marker, men at det også er af andre interesser såsom for at forebygge oversvømmelser af bygninger. en lavere vandstand ikke kun er godt for landbruget, men også for bygninger i forhold til oversvømmelser.

På Mågeøen er der langt færre måger mener en fisker da de bliver spist af mårhunden. Han foreslår, at man skal sende nogle jægere ud og mener at kommunen skal gøre mere for at regulere mårhunden. Modsvar fra Ringkøbing-Skjern Kommune er, at de har gjort rigtig meget i forhold til at regulere mårhunden og en langt større indsats end hvad andre kommuner har gjort.

Punkt 7.

Konklusioner fra præsentationen af miljøtiltag i oplandet:

- Den naturlige kvælstofretention i oplandet (fjernelse i undergrunden) er meget høj. Det betyder nogle steder vil kvælstoftab fra rodzonen blive fjernet naturligt inden det når fjorden.
- Indsatsen skal derfor målrettes specifikke steder i oplandet for at give en effekt i fjorden.
- Der er et stort potentiale for at fjerne kvælstof ved at lave vådområder i ådale, hvor den naturlige hydrologi genskabes.
- Fordi der i mindre grad er drænet i oplandet, og lerindholdet i jorden generelt er lavt er potentialet for drænvirkemidler ikke så stort som f.eks. i Østdanmark.
- Der er potentiale for at bruge okkerbassiner til fjerne kvælstof og fosfor og de kan placeres i mindre kanaler og øverste dele af åsystemer med okkerproblemer.

Kommentarer fra deltagere til præsentation af miljøtiltag i oplandet:

Holder den her forvaltningspraksis 30-40-50 år ude i fremtiden og hvem skal betale hvis der tages jord ud spørger en landmand.

En landbrugspolitisk medarbejder kommenterer, at der er undersøgelser af okkeranlæg i Hernings Kommune. Der er stor effekt på fosfor og effekten på kvælstof kan være ligeså stor som i minivådområder. Til dette kommenteres at når man renser okkeranlæg op så er der så mange miljøfremmende stoffer, at det er lige til at køre til deponi. Derfor er det for dyrt at rense den op og koster op til 500.000 kr. at få renset pr. anlæg. En anden deltager mener man bør kunne finde midler til drift og oprensning.

En kommentar fra en oplandskonsulent lyder at der er mange tiltag med de kendte virkemidler (minivådområder bl.a.) som ikke kan lade sig gøre fordi oplandet mangler dræn og at der simpelthen mangler specifikke virkemidler til dette opland. En deltager støtter op om dette, og siger at hvis der ikke er kvælstof i vandet, så hjælper det ikke så meget at lave minivådområder. Kommentaren fra SEGES er at det er korrekt, at der ikke er så mange dræn som i et mere leret opland. Men f.eks. kommer der et nyt virkemiddelkatalog fra Aarhus Universitet i efteråret 2019 som forhåbentligt indeholder mere egnede virkemidler.

Punkt 8.

Konklusioner på den afslutningsvise paneldebat:

Deltagere i paneldebatten:

Sven Agergaard, formand, Herning-Ikast Landboforening

Ole Knudsen, Teknik- og Miljøudvalget, Ringkøbing-Skjern Kommune

Ivan Thesbjerg, Ringkøbing-Skjern Kommune

Søren Christensen, formand, Vestjysk Landboforening

Jens Knudsen, Teknik- og Miljøudvalget, Herning Kommune.

Ordstyrer: Flemming Gertz, SEGES

Kommentarer til paneldebat:

Ordstyrer spørger de fem deltagere i paneldebatten om hvad de ser man kan forbedre ift. 3 vandplanperiode ift. samarbejde og lokale aktører. Til dette svarer Jens Knudsen at der er mange aktører, hvilket betyder at helheden kan forsvinde. Der er behov for, at man arbejder sammen på kryds og tværs af kommunerne. Staten bidrager kun med at gøre det mere besværligt. Borgerinddragelse kan være i form af vandråd. I 2014 var det en succes. I en 2017 var det ikke en succes, og her var problemet især at skabe de rigtige rammer. Jens Knudsen foreslår et grønt råd og vandløbslaug med politisk deltagelse samt faste møder med landboforeninger. Søren Christensen svarer, at man skal bruge krudt på regelsættet. Frem mod 2021 har vi mest brug for at se hvor vi får mest for pengene. Han mener, at det er en kompleks løsning vi er oppe imod her i Ringkøbing Fjord, og at der er mange ting vi skal tænke ind, såsom klima. Han fremhæver samspillet mellem DN og landbruget ift. jordfordeling som en central del af løsningen samt at se på hvilke muligheder der er lokalt. Ivan Thesbjerg mener, at det her skal løses mere solidarisk. Det er lodsejernes jord, og vi kunne gå mere aktivt ind og se på løsninger her. Ole Knudsens svarer at virkemidler mangler helhed, eksempelvis i forhold til klima. Byområder kan komme til at stå under vand. Her skal indsatser være målrettet lokale steder, og han ønsker modeller der er tilpasset til deres område. Svend Agergaard mener også, at løsningen er kompleks og ikke nødvendigvis med en facitliste. Han understreger, at dette er en kæmpestor udfordring for ham og hans medlemmer. En udfordring er også afvanding og det nytter ikke noget at bruge 70 millioner på noget som ikke giver mening. Han foreslår at lave tiltag der hjælper klima, fugle- og fiskebestande.

Et spørgsmål fra en landmand til de fem paneldebattører lyder på om der vil være en kvælstofeffekt af at samle de små rensesanlæg. Hertil svares der, at man vil kunne se en kvælstofeffekt af at samle rensningen.

En anden deltager fra salen spørger om hvad udvaskningen fra majs er, da han har tænkt over at der i landskabet er kommet flere og flere majsmarker. Sven Agergaard svarer at udvaskningen er større end fra græsarealer. Til dette svarer en landmand i salen, at majsmarker erstatter bygmarker og majsmarker erstatter omlagte græsmarker som udleder en masse kvælstof. En kommentar fra SEGES lyder, at det ikke batter noget at erstatte den ene afgrøde med den anden på de områder i oplandet, hvor der er en høj kvælstofretention, da kvælstof alligevel fjernes. Tiltag på marken skal derfor målrettes hvis de skal have en effekt.

En landbrugspolitisk medarbejder mener, at de mangler at teste nogle initiativer af og at der samtidig er en masse lokale mennesker med gode ideer. Lad os dog få lov til at prøve det af, det vil det aldrig kunne blive ringere af, men derimod aktivere lokale folk og give dem ejerskab. En oplandskonsulent støtter op om dette og understreger, at der er en masse engagement og forskellige løsninger som ikke kan lade sig gøre administrativt. Også Søren Christensen pointerer, at de har cirka 300 ha. pumpelaug i oplandet som lodsejerne er klar til at give afkald på, men der sker ingen ting da det tager for lang tid. Til dette bakker en anden deltager op og siger, at det er tilskudsordninger, Haraldsgade og EU som står i vejen. Søren Christensen understreger til sidst i debatten, at de i oplandet til Ringkøbing Fjord har et godt lokalt samarbejde og det ofte er staten og regler som står i vejen for løsninger

Punkt 9.

Svar på evalueringen vises i nedenstående figurer:

